

КОНСТИТУЦІЙНІ АКТИ ЯПОНІЇ

КОНСТИТУЦІЯ ЯПОНІЇ

(Прийнята 3 листопада 1946 року

Набула чинності 3 травня 1947 року)

Ми, японська нація, діючи через обраних належним чином представників у Парламенті, забезпечуючи собі і своїм нащадкам плоди мирного співробітництва з усіма націями та благословення свободи для усієї нашої країни і вирішивши не допускати повторно жахів війни через дії уряду, проголошуємо тут, що нація є носієм суверенітету, і затверджуємо цю Конституцію. Державне управління залежить від непорушної довіри нації, його авторитет походить з нації, його влада здійснюється представниками нації, а благами його користується нація. Це загальнолюдський принцип і ця Конституція ґрунтується на ньому. Ми скасовуємо всі конституції, закони і рескрипти, які суперечать їй.

Ми, японська нація, щиро бажаємо вічного миру і глибоко усвідомлюємо високі ідеали, які керують людськими взаєминами, і, покладаючись на справедливість та вірність миролюбних націй, вирішили забезпечити нашу безпеку і життя. Ми хочемо зайняти почесне місце у міжнародній спільноті, яка прагне підтримувати мир і навічно стерти з лиця землі деспотизм, рабство, утиски та нетерпимість. Ми, переконані, що нації всього світу мають право жити в мирі, однаково вільні від страху і нестатків.

Ми віримо, що жодна держава не повинна зосереджуватись лише на своїх справах, ігноруючи інші країни, що закони політичної моралі є всезагальними і що слідування цим законам є обов'язком для всіх країн, які підтримують власний суверенітет і встановлюють рівноправні відносини з іншими країнами.

Ми, японська нація, присягаємо честю нашої держави, що всіма силами досягнемо цих високих ідеалів і цілей.

Розділ I. Імператор

Стаття 1.

Імператор – символ Японської держави і єдності японської нації; його статус залежить від волі японської нації, носія суверенітету.

Стаття 2.

Імператорський Престол є спадковим і успадковується відповідно до Закону про Імператорський Дім, прийнятого Парламентом.

Стаття 3.

Усі дії імператора, що стосуються державних справ, потребують поради і затвердження Кабінету Міністрів, і Кабінет Міністрів несе за них відповідальність.

Стаття 4.

1. Імператор виконує лише такі дії, що стосуються державних справ, які передбачені цією Конституцією, і не має повноважень стосовно державного управління.

2. Імператор, відповідно до закону, може доручати іншим виконання своїх дій, що стосуються державних справ.

Стаття 5.

Коли відповідно до Закону про Імператорський Дім встановлюється регентство, регент виконує від імені імператора його дії, що стосуються державних справ. У цьому випадку застосовується перший абзац попередньої статті

Стаття 6.

1. Імператор призначає Прем'єр-міністра згідно номінації Парламенту.

2. Імператор призначає старшого суддю Верховного Суду згідно подання Кабінету Міністрів.

Стаття 7.

Імператор за порадою і затвердженням Кабінету Міністрів заради нації виконує наступні дії, що стосуються державних справ:

- 1) проголошує поправки до Конституції, закони, урядові укази та договори;
- 2) скликає Парламент;

- 3) розпускає Палату Представників;
- 4) проголошує проведення загальних виборів депутатів Парламенту;
- 5) підтверджує призначення і звільнення державних міністрів та інших передбачених законом посадовців, а також повноправні мандати, вірчі грамоти послів і посланців;
- 6) підтверджує амністії, помилування, пом'якшення покарання, звільнення від виконання вироку та відновлення прав;
- 7) вручає нагороди;
- 8) підтверджує ратифікаційні грамоти та інші визначені законом дипломатичні документи;
- 9) приймає іноземних послів і посланців;
- 10) проводить церемоній.

Стаття 8.

Передача майна Імператорського Дому, прийняття ним майна або дарування його комусь, повинно здійснюватися згідно ухвали Парламенту.

Розділ II. Відмова від війни

Стаття 9.

1. Японська нація, щиро прагнучи міжнародного миру, що закладений на справедливості і порядку, навічно відмовляється від війни як засобу здійснення свого суверенного права, а також від залякування військовою силою або застосування її як способу вирішення міжнародних конфліктів.

2. Для досягнення мети, зазначеної у попередньому абзаці, сухопутні, морські та повітряні війська й інші воєнні сили не будуть утримуватись. Право країни на ведення війни не визнається.

Розділ III. Права і обов'язки нації

Стаття 10.

Необхідні умови громадянства Японії визначаються законом.

Стаття 11.

Нація безперешкодно користується всіма основними правами людини. Ці основні права людини, які гарантує їй дана Конституція, надаються нинішнім та прийдешнім поколінням в якості непорушних вічних прав.

Стаття 12.

Свободи і права, які гарантує нації ця Конституція, повинні підтримуватися наполегливими стараннями нації. Також, нація не повинна зловживати цими свободами і правами і постійно несе відповідальність за використання їх для громадського блага.

Стаття 13.

Усі члени нації поважаються як особистості. Їхнє право на життя, свободу і прагнення до щастя, поки вони не суперечать громадському благу, є найбільшою цінністю у законодавстві та інших сферах державного управління.

Стаття 14.

1. Усі члени нації рівні перед законом і не підлягають дискримінації за расою, вірою, статтю, суспільним станом чи походженням у політичних, економічних або соціальних відносинах.

2. Знать та інші аристократичні інститути не визнаються.

3. Вручення почесних звань, орденів та інших нагород не супроводжується жодними прерогативами. Нагороди дійсні лише за життя однієї особи, яка має їх у даний час або отримає їх у майбутньому.

Стаття 15.

1. Нація має невід'ємне право обирати державних службовців і усувати їх.

2. Усі державні службовці є слугами всієї нації, а не її частини.

3. На виборах державних службовців гарантується всезагальне виборче право для повнолітніх.

4. На всіх виборах таємниця голосування не повинна порушуватися. Виборці не несуть відповідальності ні публічно, ні приватно за свій вибір.

Стаття 16.

Кожний має право мирно прохати про відшкодування збитків, усунення державних службовців, введення, скасування чи зміни законів, наказів або правил та інших питань, і ніхто не може зазнавати будь-якої дискримінації за подання таких прохань.

Стаття 17.

Кожний може згідно закону вимагати в держави чи громадських організацій відшкодування збитків, коли постраждав від незаконних дій державних службовців.

Стаття 18.

Ніхто не може утримуватися у рабстві будь-якої форми. Також забороняється примусова праця, за винятком випадків покарання за злочин.

Стаття 19.

Свобода думки і совісті не повинні порушуватися.

Стаття 20.

1. Усім гарантується свобода віросповідання. Жодна релігійна організація не повинна отримувати прерогатив від держави або застосовувати політичну владу.

2. Ніхто не може бути примушений брати участь у релігійних діях, святах, церемоніях чи обрядах.

3. Держава і її органи не повинні провадити релігійне викладання та будь-яку іншу релігійну діяльність.

Стаття 21.

1. Гарантується свобода зборів, об'єднань, а також свобода слова, друку та всіх інших форм вираження.

2. Цензура не допускається. Таємниця кореспонденції не повинна порушуватись.

Стаття 22.

1. Кожний користується свободою вибору і зміни місця проживання та вибору професії, поки вони не суперечать суспільному благу.

2. Свобода переїзду закордон і свобода відмови від свого громадянства не повинні порушуватись.

Стаття 23.

Гарантується свобода наукової діяльності.

Стаття 24.

1. Шлюб утворюється згідно згоди двох статей і, на основі рівноправ'я чоловіка і дружини, повинен підтримуватися їхньою взаємною співпрацею.

2. Закони, які стосуються вибору чоловіка чи дружини, майнових прав, спадку, вибору місця проживання, розлучення та інших питань пов'язаних із шлюбом та сім'єю, повинні укладатися, спираючись на принципи гідності особистості та сутнісної рівності обох статей.

Стаття 25.

1. Усі члени нації мають право на підтримку мінімального рівня здорового та культурного життя.

2. Держава в усіх сферах життя повинна старатися покращити та примножити суспільний добробут, соціальне забезпечення та громадське здоров'я.

Стаття 26.

1. Усі члени нації відповідно до закону мають рівне право на освіту згідно своїх здібностей.

2. Усі члени нації відповідно до закону мають обов'язок забезпечити своїм синам і донькам, яких вони опікають, загальну освіту. Обов'язкова освіта надається безкоштовно.

Стаття 27.

1. Усі члени нації мають право на працю і зобов'язані працювати.

2. Стандарти заробітної плати, робочого часу, відпочинку та інших умов праці визначаються законом.

3. Дітей експлуатувати заборонено.

Стаття 28.

Гарантується право робітників на об'єднання і право на колективні переговори та інші колективні дії.

Стаття 29.

1. Право власності є непорушним.

2. Зміст права власності визначається законом, узгоджуючись з громадським благом.

3. Приватна власність може бути використана у громадських інтересах за належну компенсацію.

Стаття 30.

Члени нації відповідно до закону зобов'язані сплачувати податки.

Стаття 31.

Ніхто не може бути позбавлений життя чи свобод або покараний іншим покаранням, інакше як у порядку, встановленому законом.

Стаття 32.

Ніхто не може бути позбавлений права доступу до судочинства.

Стаття 33.

Ніхто, за винятком випадків затримання на місці скоєння злочину, не може бути затриманий без наказу, виданого компетентним службовцем судової влади, в якому чітко зазначений злочин, що є причиною затримання.

Стаття 34.

Ніхто не може бути заарештований чи ув'язнений без негайного оголошення причини арешту і надання права звернутися до захисника. Також, ніхто не може бути ув'язнений без належних причин, які на вимогу будь-кого повинні бути негайно представлені на відкритому суді в присутності заарештованого і його захисника.

Стаття 35.

1. За винятком випадків, передбачених статтею 33, право кожного на недоторканність свого житла, документів і майна від вторгнень, обшуків та конфіскацій не повинно порушуватися інакше, як за наказом, виданим згідно належних причин, в якому чітко зазначені місце обшуку і майно, що буде конфісковане.

2. Обшук і конфіскація проводяться відповідно до наказу, виданого компетентним службовцем судової влади.

Стаття 36.

Категорично забороняється застосування державними службовцями тортур і жорстоких покарань.

Стаття 37.

1. У всіх кримінальних справах звинувачуваний має право на швидкий і відкритий розгляд його справи справедливим судом.

2. Обвинувачуваний у кримінальній справі має можливість опитувати всіх свідків, а також має право вимагати свідків для себе у примусовому порядку за громадські кошти.

3. Обвинувачуваний у кримінальній справі за будь-яких випадків може звернутися до кваліфікованого захисника. Коли обвинувачуваний не в змозі сам звернутися до нього, його призначає держава.

Стаття 38.

1. Ніхто не може бути примушений свідчити проти себе.

2. Зізнання, здійснене під примусом, тортурами чи залякуванням або після тривалого арешту чи ув'язнення, не може розглядатися як доказ.

3. Ніхто не може бути засуджений чи покараний у випадку, коли єдиним доказом проти нього є його власне зізнання.

Стаття 39.

Ніхто не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності за дію, яка була законною на час здійснення або по відношенню до якої вже визнаний невинним. Також, ніхто не може бути притягнутий вдруге до кримінальної відповідальності за один і той самий злочин.

Стаття 40.

Кожний, хто після арешту чи ув'язнення був виправданий судом, може відповідно до закону вимагати у держави компенсацій.

Розділ IV. Парламент

Стаття 41.

Парламент є найвищим органом державної влади і єдиним законодавчим органом держави.

Стаття 42.

Парламент складається з двох Палат – Палати Представників і Палати Радників.

Стаття 43.

1. Обидві Палати формуються з обраних депутатів, які представляють усю націю.

2. Кількість депутатів обох Палат визначається законом.

Стаття 44.

Кваліфікація депутатів обох Палат і виборців визначається законом. Проте при цьому не повинна проводитися дискримінація за расою, вірою, статтю, суспільним станом, походженням, освітою, майном чи доходом.

Стаття 45.

Термін повноважень депутатів Палати Представників – чотири роки. Проте у випадку розпуску Палати Представників, їхні повноваження завершуються до закінчення цього терміну.

Стаття 46.

Термін повноважень депутатів Палати Радників – шість років, і кожні три роки половина депутатів переобирається.

Стаття 47.

Виборчі округи, спосіб голосування та інші питання, що стосуються виборів депутатів обох Палат, визначаються законом.

Стаття 48.

Ніхто не може бути одночасно депутатом обох Палат.

Стаття 49.

Депутати обох Палат відповідно до закону отримують з державної скарбниці належну річну платню.

Стаття 50.

Депутати обох Палат, за винятком випадків передбачених законом, не можуть бути затримані в період сесії Парламенту, а депутати затримані до відкриття сесії, повинні бути відпущені на період сесії на вимогу відповідної Палати.

Стаття 51.

Депутати обох Палат не несуть відповідальності за стінами Палати за промови, обговорення і голосування, що мали місце у Палаті.

Стаття 52.

Чергова сесія Парламенту скликається раз на рік.

Стаття 53.

Кабінет Міністрів може приймати рішення скликати позачергову сесію Парламенту. На вимогу не менш як однієї чверті загальної кількості депутатів однієї з Палат, Кабінет Міністрів повинен прийняти рішення про скликання Парламенту.

Стаття 54.

1. Коли Палата Представників розпущена, то протягом сорока днів від дня її розпуску слід провести загальні вибори депутатів Палати Представників, а протягом тридцяти днів від дня виборів слід скликати Парламент.

2. Коли Палата Представників розпущена, Палата Радників одночасно припиняє свої засідання. Проте Кабінет Міністрів може вимагати термінового засідання Палати Радників, коли це терміново необхідно для держави.

3. Заходи, прийняті на терміновому засіданні, що згадане у попередньому абзаці, є тимчасовими і втрачають свою чинність у випадку їх несхвалення Палатою Представників протягом десяти днів після відкриття наступної сесії Парламенту.

Стаття 55.

Кожна Палата вирішує суперечки стосовно кваліфікації своїх членів. Проте для позбавлення когось депутатських повноважень необхідне прийняття ухвали більшістю, що складає не менш як дві третини присутніх депутатів.

Стаття 56.

1. Кожна з Палат може розглядати справи та приймати ухвали лише за присутності не менш як однієї третини загальної кількості її депутатів.

2. Ухвали у справах в обох Палатах, за винятком випадків особливо визначених цією Конституцією, приймаються більшістю присутніх депутатів, а коли кількість голосів обох сторін рівна, голос Голів Палат стає визначальним.

Стаття 57.

1. Засідання обох Палат є відкритими. Проте можуть проводитися закриті засідання, коли ухвалу про це приймуть більшістю не менш як дві третини присутніх депутатів.

2. Кожна Палата повинна зберігати протокол засідань, оприлюднювати їх та розповсюджувати для загалу, окрім тих протоколів закритих засідань, які визнаються особливо таємними.

3. На вимогу не менш як однієї п'ятої присутніх депутатів голосування кожного депутата повинно бути записане у протокол.

Стаття 58.

1. Кожна Палата обирає Голову та інших службових осіб.

2. Кожна Палата встановлює правила стосовно ведення засідань, інших процедур та внутрішньої дисципліни, а також може застосовувати покарання до депутатів, які порушують порядок у Палаті. Проте для виключення депутата з Палати необхідне прийняття ухвали більшістю, що складає не менш як дві третини присутніх депутатів.

Стаття 59.

1. Законопроект за винятком випадків, особливо визначених цією Конституцією, стає законом після прийняття його в обох Палатах.

2. Законопроект, прийнятий Палатою Представників, але відхилений Палатою Радників, стає законом після його повторного ухвалення у Палаті Представників більшістю не менш як дві третини присутніх депутатів.

3. Положення попереднього абзацу не перешкоджає Палаті Радників вимагати відповідно до закону відкриття узгоджувальної ради обох Палат.

4. Коли Палата Радників після отримання законопроекту, ухваленого Палатою Представників, не прийняла по ньому ухвалу протягом шістдесяти днів, за винятком періоду перерви у роботі Парламенту, то Палата Представників може розглядати це як відхилення цього законопроекту Палатою Радників.

Стаття 60.

1. Бюджет повинен бути винесений спочатку на розгляд Палати Представників.

2. Якщо за бюджетом Палата Радників прийняла ухвалу, відмінну від ухвали Палати Представників, і коли, відповідно до закону, не було досягнуто згоди на узгоджувальній раді обох Палат, або коли Палата Радників після отримання бюджету, схваленого Палатою Представників, не прийняла по ньому ухвалу протягом тридцяти днів, за винятком періоду перерви у роботі Парламенту, то ухвала Палати Представників стає ухвалою Парламенту.

Стаття 61.

У справах парламентського затвердження, необхідного для укладання договорів, застосовується положення другого абзацу попередньої статті.

Стаття 62.

Кожна Палата може проводити розслідування, що стосуються державного управління, і може при цьому вимагати явки і свідчень свідків, а також пред'явлення документів.

Стаття 63.

Прем'єр-міністр та інші державні міністри, незалежно від того, є вони депутатами однієї з Палат чи ні, можуть у будь-який час бути присутніми на засіданнях будь-якої Палати для виступу по законопроектam. Вони також повинні з'явитися на засіданнях, коли їхньої присутності вимагають для надання відповідей і пояснень.

Стаття 64.

1. Парламент формує з депутатів обох Палат суд для розгляду справ у порядку імпічменту для тих суддів, проти яких була відкрита справа щодо усунення їх з посади.

2. Питання, що стосуються розгляду справ у порядку імпічменту, визначаються законом.

Розділ V. Кабінет Міністрів

Стаття 65.

Виконавча влада належить Кабінету Міністрів.

Стаття 66.

1. Кабінет Міністрів, відповідно до закону, формується з Прем'єр-міністра, який головує в ньому, та інших державних міністрів.

2. Прем'єр-міністр та інші державні міністри повинні бути цивільними особами.

3. Кабінет Міністрів несе колективну відповідальність перед Парламентом при здійсненні виконавчої влади.

Стаття 67.

1. Прем'єр-міністр номінується ухвалою Парламенту з числа депутатів Парламенту. Ця номінація повинна передувати усім іншим справам Парламенту.

2. Якщо Палата Представників і Палата Радників прийняла різні ухвали щодо номінації і коли, відповідно до закону, не було досягнуто згоди на узгоджувальній раді обох Палат, або коли Палата Радників після отримання ухвали номінації, схваленої Палатою Представників, не прийняла по ній ухвалу протягом десяти днів, за винятком періоду переви у роботі Парламенту, то ухвала Палати Представників стає ухвалою Парламенту.

Стаття 68.

1. Прем'єр-міністр призначає державних міністрів. Проте більше половини з них повинні бути обрані з числа депутатів Парламенту.

2. Прем'єр-міністр може на свій розсуд усувати державних міністрів з посад.

Стаття 69.

Коли Палата Представників ухвалила проект резолюції про недовіру або відхилила проект резолюції про довіру Кабінету Міністрів, він повинен піти у відставку у повному складі, якщо протягом десяти днів Палата Представників не буде розпущена.

Стаття 70.

Коли посада Прем'єр-міністра стає вакантною або коли скликається перша сесія Парламенту після загальних виборів депутатів до Палати Представників, Кабінет Міністрів повинен піти у відставку у повному складі.

Стаття 71.

У випадках, передбачених попередніми двома статтями, Кабінет Міністрів продовжує виконувати свої обов'язки допоки не буде призначено нового Прем'єр-міністра.

Стаття 72.

Прем'єр-міністр в якості представника Кабінету Міністрів вносить на розгляд Парламенту законопроекти, доповідає Парламенту про загальний стан державних справ і дипломатичних стосунків, а також здійснює керівництво та нагляд за усіма гілками виконавчої влади.

Стаття 73.

Кабінет Міністрів окрім загальних виконавчих функцій, здійснює наступні функції:

- 1) втілює сумлінно закони у життя і веде загальний нагляд за державними справами;
- 2) керує дипломатичними відносинами;
- 3) укладає договори; проте мусить мати попереднє чи, залежно від обставин, подальше затвердження Парламенту;
- 4) керує і наглядає за функціями посадовців, слідуючи стандартам визначених законом;
- 5) складає бюджет і подає його на розгляд Парламенту;
- 6) видає урядові накази для виконання положень цієї Конституції та законів; проте в урядових указах не може встановлювати покарань і штрафів, за винятком особливих випадків, коли це дозволяє відповідний закон;
- 7) затверджує амністії, помилування, пом'якшення покарання, звільнення від виконання вироку та відновлення прав.

Стаття 74.

Усі закони та урядові укази повинні підписуватися компетентним державним міністром і контрасигновані Прем'єр-міністром.

Стаття 75.

Державні міністри у період обіймання посади не можуть притягатися до судової відповідальності без згоди Прем'єр-міністра. Проте, це не шкодить праву притягнення до судової відповідальності.

Розділ VI. Судова влада

Стаття 76.

1. Уся повнота судової влади належить Верховному Суду і судам нижчих рівнів, створення яких визначається законом.

2. Надзвичайних судів створювати не можна. Органи виконавчої влади не можуть здійснювати судочинство вищої інстанції.

3. Усі судді керуються власною совістю, є незалежними і виконують свої функції, будучи прив'язаними лише до цієї Конституції та законів.

Стаття 77.

1. Верховний Суд має повноваження визначати правила для процедур судовиробництва, адвокатури, внутрішньої дисципліни у судах, а також питань, що стосуються керування справами органів судової влади.

2. Прокурори повинні слідувати правилам, що визначає Верховний Суд.

3. Верховний Суд може доручати судам нижчих рівнів свої повноваження визначати правила роботи цих судів.

Стаття 78.

Суддя не може бути усунений зі своєї посади без розгляду у порядку громадського імпічменту, за винятком випадків коли на суді його визнано психічно чи фізично нездатним виконувати суддівські функції. Дисциплінарні заходи проти суддів не можуть бути застосовані органами виконавчої влади.

Стаття 79.

1. Верховний Суд складається з Голови та інших суддів, число яких визначається законом, а усіх суддів окрім Голови призначає Кабінет Міністрів.

2. Призначення суддів Верховного Суду підлягає перегляду нацією під час проведення перших після даного призначення загальних виборів депутатів до Палати Представників і наступному перегляду під час проведення перших

загальних виборів депутатів до Палати Представників по закінченню десяти років; ця процедура так само повторюється і надалі.

3. Коли випадках, передбачених у передньому абзаці, більшість голосуючих підтримає зміщення якогось судді, то він усувається з посади.

4. Усі питання стосовно перегляду суддів визначаються законом.

5. Судді Верховного Суду ідуть у відставку з досягненням віку, що визначений законом.

6. Усі судді Верховного Суду отримують належну винагороду в установлені періоди. Розмір цієї винагороди не може бути зменшений за час перебування судді на посаді.

Стаття 80.

1. Судді судів нижчих рівнів призначаються Кабінетом Міністрів за списком номінованих Верховним Судом. Ці судді перебувають на посаді впродовж десяти років і можуть бути призначені на неї повторно. Проте досягнувши віку, визначеного законом, вони ідуть у відставку.

2. Усі судді судів нижчих рівнів отримують належну винагороду в установлені періоди. Розмір цієї винагороди не може бути зменшений за час перебування судді на посаді.

Стаття 81.

Верховний Суд є судом вищої інстанції, який має повноваження вирішувати питання конституційності будь-якого закону, наказу, правила чи розпорядження.

Стаття 82.

1. Розгляд судових справ і винесення рішень відбувається у відкритих судах.

2. Якщо судді на суді одногосно вирішили, що існує небезпека нашкودити громадському порядку чи моралі, то розгляд справи може відбуватися за закритими дверима. Проте розгляд справ про політичні злочини, злочини пов'язані з друком, або справи, які торкаються прав нації, що гарантовані Розділом III цієї Конституції, завжди повинні проводитися відкритими.

Розділ VII. Фінанси

Стаття 83.

Повноваження управління державними фінансами повинні виконуватися згідно ухвали Парламенту.

Стаття 84.

Введення нових і змінення діючих податків повинно відбуватися відповідно до закону або умов, визначених законом.

Стаття 85.

Витрати державних коштів або виконання державою грошових зобов'язань повинні здійснюватися згідно ухвали Парламенту.

Стаття 86.

Кабінет Міністрів складає бюджет на кожний фінансовий рік, виносить його до Парламенту на обговорення і ухвалення.

Стаття 87.

1. Для покриття непередбаченої нестачі бюджету згідно ухвали Парламенту може бути утворений Резервний фонд, відповідальність за який покладається на Кабінет Міністрів.

2. Кабінет Міністрів повинен мати подальше затвердження Парламенту щодо усіх витрат з Резервного фонду.

Стаття 88.

Усе майно Імператорського Дому належить державі. Усі витрати Імператорського Дому повинні ухвалюватися Парламентом із зарахуванням до бюджету.

Стаття 89.

Громадські кошти та інше громадське майно не може витрачатися або призначатися для використання, вигоди чи утримування яких-небудь релігійних організацій чи товариств, або для благодійних, освітянських чи філантропічних установ, які не перебувають під контролем громадської влади.

Стаття 90.

1. Остаточний звіт про державні витрати і прибутки щорічно проходить ревізію Рахункової Палати і подається Кабінетом Міністрів до Парламенту впродовж фінансового року, що безпосередньо слідує звітному періоду, разом із доповіддю ревізії.

2. Організація та повноваження Рахункової Палати визначаються законом.

Стаття 91.

Кабінет Міністрів регулярно, щонайменше раз на рік, повинен доповідати Парламенту і нації про стан справ державних фінансів.

Розділ VIII. Місцеве самоврядування

Стаття 92.

Питання, що стосуються організації та управління місцевих громадських об'єднань визначаються законом згідно принципу місцевого самоврядування.

Стаття 93.

1. У місцевих громадських об'єднаннях, відповідно до закону, утворюються місцеві Ради в якості дорадчого органу.

2. Голови місцевих громадських об'єднань, депутати їхніх Рад та інші службовці, які визначені законом, обираються на прямих виборах населенням, що мешкає на території цих місцевих громадських об'єднань.

Стаття 94.

Місцеві громадські об'єднання мають право управляти своїм майном, вести справи та здійснювати виконавчу владу на місцях, а також видавати свої постанови в межах законів.

Стаття 95.

Особливий закон, що застосовується по відношенню до одного місцевого громадського об'єднання, відповідно до закону, не може бути виданий Парламентом без згоди більшості голосуючих виборців, які мешкають на території цього місцевого громадського об'єднання.

Розділ IX. Поправки

Стаття 96.

1. Поправки до цієї Конституції повинні вноситися з ініціативи Парламенту за згоди не менше двох третин загальної кількості депутатів обох Палат і виноситися на затвердження нації. Для затвердження поправки потрібно щоб в порядку особливого національного референдуму або голосування на виборах, визначених Парламентом, за неї висловилося більшість голосуючих.

2. Коли поправка Конституції пройшла затвердження, зазначене у попередньому абзаці, Імператор одразу проголошує її від імені нації як невід'ємну частину цієї Конституції.

Розділ X. Верховний закон

Стаття 97.

Основні права людини, які гарантує японській нації ця Конституція, є результатом багаторічних зусиль людства за здобуття свободи; ці права пройшли у минулому незліченні випробування і довіряються нинішнім та прийдешнім поколінням в якості непорушних вічних прав.

Стаття 98.

1. Ця Конституція є Верховним законом держави і жодний закон, указ, рескрипт або інші державні акти, які цілком або частково протирічать її статтям і нормам, не мають законної сили.

2. Укладені Японією договори та установлені норми міжнародного права повинні сумлінно виконуватись.

Стаття 99.

Імператор або регент, а також державні міністри, депутати Парламенту, судді та інші громадські службовці мають обов'язок поважати та оберігати цю Конституцію.

Розділ XI. Додаткові положення

Стаття 100.

1. Ця Конституція набирає чинності після шістьох місяців з дня її проголошення (тобто, з третього числа п'ятого місяця двадцять другого року Сьова).

2. Видання законів, необхідних для набрання цією Конституцією чинності, вибори депутатів до Палати Радників і процедура скликання Парламенту, а також інші підготовчі процедури, необхідні для набрання цією Конституцією чинності, можуть здійснюватися до дати, що передбачена у попередньому абзаці.

Стаття 101.

Коли на момент набрання цією Конституцією чинності Палата Радників не буде скликана, то Палата Представників буде виконувати повноваження Парламенту до часу формування Палати Радників.

Стаття 102.

Термін повноважень половини депутатів Палати Радників першого скликання відповідно до цієї Конституції складає три роки. Депутати цієї категорії визначаються відповідно до закону.

Стаття 103.

Державні міністри, депутати Палати Представників, судді та інші громадські службовці, які перебувають на посадах на час набрання цією Конституцією чинності, тобто особи, які займають посади, що визнаються цією Конституцією, не повинні втрачати свої посади з причини набрання цією Конституцією чинності, за винятком випадків передбачених особливими положеннями закону. Проте, коли відповідно до цієї Конституції будуть вибрані чи призначені їхні наступники, вони втрачають свої посади.

ЗАКОН ПРО ІМПЕРАТОРСЬКИЙ ДІМ

(16 січня 1947 року)

(«ЗВИЧАЄВІ ПОЛОЖЕННЯ ПРО ІМПЕРАТОРСЬКИЙ ДІМ»)

Я, Імператор, після консультації із Таємною Радою, даю свій Імператорський дозвіл на Закон про Імператорський Дім і проголошую цей Закон тут.

Розділ І. Успадкування Імператорського Престолу

Стаття 1.

Імператорський Престол успадковується чоловіками по чоловічій лінії Імператорського Родоводу.

Стаття 2.

1. Імператорський Престол передається членам Імператорської Родини у наступному порядку:

- 1) Старший син Імператора;
- 2) Старший онук Імператора;
- 3) Інші сини і онуки старшого сина Імператора;
- 4) Другий син Імператора та його сини і онуки;
- 5) Інші сини і онуки Імператора;
- 6) Брати Імператора та їхні сини і онуки;
- 7) Дядьки Імператора та їхні сини і онуки.

2. Коли зазначені у попередньому абзаці члени Імператорської Родини відсутні, то Імператорський Престол передається члену Імператорської Родини, наступному найближчому за ступенем спорідненості.

3. У випадках, передбачених двома попередніми абзацами, першість надається старшим лініям, а у межах однакових ліній – старшим членам.

Стаття 3.

Коли спадкоємець Імператора тяжко хворіє душевною чи тілесною невиліковною недугою, або коли існують інші вагомні причини, порядок успадкування Імператорського Престолу може бути змінений відповідно до

рішення Ради Імператорського Дому з дотриманням порядку, визначеного попередньою статтею.

Стаття 4.

Коли Імператор відходить з цього світу, спадкоємець Імператора одразу ж сходить на Імператорський Престол.

Розділ II. Імператорська Родина

Стаття 5.

Імператриця, Велика Імператриця-матір, Імператриця-матір, Імператорські принци та їхні дружини, Імператорські принцеси, Принци і їхні дружини, а також Принцеси складають Імператорську Родину.

Стаття 6.

Шлюбні діти Імператора та шлюбні онуки Імператора по чоловічій лінії вважаються Імператорськими принцами, якщо вони чоловічої статі, та Імператорськими принцесами, якщо вони жіночої статі; шлюбні нащадки Імператора по чоловічій лінії у третьому і подальших поколіннях вважаються Принцами, якщо вони чоловічого роду, і Принцесами, якщо вони жіночого роду.

Стаття 7.

Коли принц успадковує Імператорський Престол, Принци і Принцеси, які є його братами і сестрами, в особливий спосіб стають Імператорськими принцами та Імператорськими принцесами.

Стаття 8.

Син Імператора, який є його спадкоємцем, називається Великим Сином Імператора. За відсутності Великого Сина Імператора, онук Імператора, який є його спадкоємцем, називається Великим Онуком Імператора.

Стаття 9.

Імператор та Імператорська Родина не може мати названих синів.

Стаття 10.

Обрання Імператриці та одруження членів Імператорської Родини чоловічої статі потребує рішення Ради Імператорського Дому.

Стаття 11.

1. Імператорські принцеси, Принци і Принцеси п'ятнадцяти років і старше, з власної волі і відповідно до рішення Ради Імператорського Дому, полишають статус члена Імператорської Родини.

2. Крім випадків, передбачених попереднім абзацом, Імператорські принци (за винятком Великого Сина Імператора та Великого Онука Імператора), Імператорські принцеси, Принци і Принцеси, полишають статус члена Імператорської Родини за наявності якихось непереборних і особливих обставин, відповідно до рішення Ради Імператорського Дому.

Стаття 12.

Коли член Імператорської Родини жіночої статі виходить заміж за особу, що не є Імператором або членом Імператорської Родини, то вона втрачає статус члена Імператорської Родини.

Стаття 13.

Дружина Імператорського принца або Принца, який полишив статус члена Імператорської Родини, а також їхні прямі нащадки і дружини цих нащадків одночасно втрачають статус членів Імператорської Родини, за винятком осіб жіночої статі, які вийшли заміж за інших членів Імператорської Родини, і прямих нащадків цих осіб. Проте, у питанні щодо прямих нащадків і дружин цих нащадків, відповідно до рішення Ради Імператорського Дому, може бути ухвалено так, щоб вони не втрачали свій статус членів Імператорської Родини.

Стаття 14.

1. Особа жіночої статі, яка не належала до Імператорської Родини, але стала дружиною Імператорського принца або Принца, може полишити свій статус члена Імператорської Родини з власної волі, коли втратить свого чоловіка.

2. Коли зазначена у попередньому абзаці особа втратила свого чоловіка і коли, окрім випадків, передбачених тим самим абзацом, існують якісь непереборні й особливі обставини, вона полишає статус члена Імператорської Родини відповідно до рішення Ради Імператорського Дому.

3. Коли зазначена у першому абзаці особа розлучилася зі своїм чоловіком, вона втрачає статус члена Імператорської Родини.

4. Положення першого і попереднього абзацу застосовуються до осіб жіночої статі, одружених на інших членах Імператорської Родини, які зазначені у попередній статті.

Розділ III. Регентство

Стаття 16.

1. Коли Імператор неповнолітній, встановлюється Регентство.

2. Коли Імператор не може особисто виконувати дії пов'язані із державними справами через тяжку душевну чи тілесну недугу або через інші вагомні причини, тоді, відповідно до рішення Ради Імператорського Дому, встановлюється Регентство.

Стаття 17.

1. Регентом призначаються повнолітні члени Імператорської Родини у наступному порядку:

- 1) Великий Син Імператора або Великий Онук Імператора;
- 2) Імператорський принц або Принц;
- 3) Імператриця;
- 4) Імператриця-матір;
- 5) Велика Імператриця-матір;

б) Імператорська принцеса або Принцеса.

2. У випадку з другим номером попереднього абзацу дотримуються порядку успадкування Імператорського Престолу, а у випадку з шостим номером того ж абзацу так само застосовують порядок успадкування Імператорського Престолу.

Стаття 18.

Коли Регент або особа, на яку випадає черга ставати Регентом, тяжко хвора душевною чи тілесною недугою або коли наявні інші вагомні причини, тоді, відповідно до рішення Ради Імператорського Дому, можна поміняти Регента або чергу його призначення, дотримуючись порядку, що визначений попередньою статтею.

Стаття 19.

Коли через неповноліття або передбачені попередньою статтею негаразди члена Імператорської Родини, на якого випадає черга першим займати Регентство, посаду Регента отримує інший член Родини, то навіть за досягнення повноліття або вирішення негараздів першого члена, дійсний Регент не повинен поступатися йому посадою, за винятком випадків, що стосуються Великого Сина Імператора або Великого Онука Імператора.

Стаття 20.

Коли вирішаються негаразди Імператора, зазначені у другому абзаці шістнадцятої статті, тоді, відповідно до рішення Ради Імператорського Дому, Регентство скасовується.

Стаття 21.

Регент у період обіймання посади не може притягатися до судової відповідальності. Проте, це не шкодить праву притягнення до судової відповідальності.

Розділ IV. Повноліття, шанобливі титули, Церемонія сходження на Престол, Церемонія Великого трауру, Книга Імператорського Родоводу, а також мавзолеї і могили

Стаття 22.

Імператор, Великий Син Імператора і Великий Онук Імператора стають повнолітніми у вісімнадцять років.

Стаття 23.

1. Шанобливим титулом Імператора, Імператриці, Великої Імператриці-матері та Імператриці-матері є «Імператорська Величність».

2. Шанобливим титулом інших членів Імператорської Родини, окрім згаданих у попередньому абзаці, є «Імператорська Високість».

Стаття 24.

Коли Імператорський Престол успадкований, проводиться Церемонія сходження на Престол.

Стаття 25.

Коли Імператор відійшов у інший світ, проводиться Церемонія Великого трауру.

Стаття 26.

Питання, що стосуються статусу Імператора та членів Імператорської Родини, заносяться до Книги Імператорського Родоводу.

Стаття 27.

Місця поховання Імператора, Імператриці, Великої Імператриці-матері та Імператриці-матері називаються мавзолеями, а місця поховання інших членів Імператорської Родини називаються могилами; питання, що стосуються мавзолеїв і могил, заносяться до Реєстру мавзолеїв і Реєстру могил.

Розділ V. Рада Імператорського Дому

Стаття 28.

1. Рада Імператорського Дому складається з десяти членів.
2. Членами Ради є двоє членів Імператорської Родини, Голови і Заступники Голів Палати Представників і Палати Радників, Прем'єр-міністр Японії, Голова Відомства Імператорського Дому, а також Голова та один суддя Верховного Суду.
3. Члени Імператорської Родини, які є членами Ради, а також суддя Верховного Суду, окрім його Голови, обираються взаємним голосуванням з повнолітніх членів Імператорської Родини та з суддів Верховного Суду, окрім його Голови.

Стаття 29.

Член Ради, який обіймає посаду Прем'єр-міністра, є Головою Ради Імператорського Дому.

Стаття 30.

1. До Ради Імператорського Дому призначаються десять запасних членів.
2. До запасних членів Ради, які є членами Імператорської Родини та суддею Верховного Суду, застосовується положення третього абзацу двадцять восьмої статті.
3. На місце запасних членів Ради, яким відповідають Голови і Заступники Голів Палати Представників і Палати Радників, обираються взаємним голосуванням депутати Палати Представників і Палати Радників.
4. Кількість запасних членів Ради, які зазначені у попередніх двох абзацах, дорівнює кількості відповідних дійсних членів Ради, і порядок виконання ними обов'язків визначається під час взаємного голосування.
5. На місце запасного члена Ради, який обіймає посаду Прем'єр-міністра, відповідно до положень Закону про Кабінет Міністрів, призначається

номінований державний міністр в якості тимчасово виконуючого обов'язки Прем'єр-міністра.

6. На місце запасного члена Ради, який обіймає посаду Голови Відомства Імператорського Дому, призначається службовець Відомства Імператорського Дому за номінацією Прем'єр-міністра.

7. Коли з дійсним членом Ради траплялись негаразди або коли він відсутній, відповідний запасний член виконує його обов'язки.

Стаття 31.

Члени Ради, які перебувають на посадах Голови, Заступника Голови або депутатів Палати Представників, зазначених у двадцять восьмій статті і попередній статті, у випадку розпуску Палати Представників залишаються членами Ради на посадах Голови, Заступника Голови або депутатів Палати Представників, як було на час розпуску Палати, допоки не буде визначено їхніх наступників.

Стаття 32.

Термін повноважень дійсних і запасних членів Ради, призначених з членів Імператорської Родини та суддів Верховного Суду, крім його Голови, складає чотири роки.

Стаття 33.

1. Голова Ради скликає Раду Імператорського Дому.

2. У випадках, передбачених третьою статтею, другим абзацом шістнадцятої статті, вісімнадцятою статтею та двадцятю статтею, Рада Імператорського Дому повинна скликатися, коли цього вимагають не менш як чотири члени Ради.

Стаття 34.

Рада Імператорського Дому не може розглядати питання та приймати ухвали за відсутності на ній не менш як шістьох членів Ради.

Стаття 35.

1. Ухвали по справах, що розглядаються на Раді Імператорського Дому, приймаються більшістю голосів не менш як двох третин присутніх членів у випадках, передбаченими третьою статтею, другим абзацом шістнадцятої статті, вісімнадцятою статтею та двадцятою статтею; у всіх інших випадках вони приймаються більшістю голосів.

2. Коли у випадку, передбаченому останнім рядком попередньої статті, кількість голосів з обох сторін буде рівною, голос Голови Ради стає визначальним.

Стаття 36.

Члени Ради не можуть брати участь у розгляді справ, які особливо пов'язані із їхніми інтересами.

Стаття 37.

Рада Імператорського Дому має лише такі повноваження, які передбачені цим та іншими законами.

Додаткові положення

1. Цей закон набирає чинності з дня набрання чинності Конституції Японії.

2. Теперішні члени Імператорської Родини вважаються за цим законом членами Імператорської Родини, а відповідно до положення шостої статті, – шлюбними нащадками чоловічої лінії.

3. Теперішні мавзолеї та могили вважаються мавзолеями і могилами, передбаченими у двадцять сьомій статті.

Додаткове положення (Закон № 134 від 31 травня 1949 року) витяг

1. Цей закон набирає чинності з першого числа шостого місяця двадцять четвертого року Сьова (1 червня 1949 року).